

Albisteen kalitatea: *Euskadi Irratia, ETB1 eta Euskaldunon Egunkaria / Berria*

MARIA GONZALEZ GOROSARRI

EHUko Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultateko NOR
eta HGH ikerketa taldeetako kidea

Euskarazko kazetaritzak aurrera egingo badu, kalitatezko gutxi-
eneko estandar batzuk bermatzen direlako izango da.

Euskarazko Kazetaritzaren 1. Kongresuaren 4. ondorioa (2005)

Sarrera

Artikulu honetara ekarritako datuak «Albisteen kalitatea: *Euskadi Irratia, ETB1 eta Euskaldunon Egunkaria / Berria* (Research on Basque Media's News Quality)» doktore tesia-
ren emaitzak dira¹. Txema Ramirez de la Piscinaren zuzen-
daritzapean, euskarazko hedabideak ikuspegi profesiona-
le-
tik aztertu gura izan ditugu. Horregatik, nazioarteko kazeta-
ritza-adierazleen arabera euskarazko hedabideek gauzatzen
duten kazetaritza-jarduerari erreparatu diogu, hizkuntza
normalizaturik ez duen testuinguruan lanean aritzeak da-
kartzan ahuleziez errukitu barik. Azken batean, euskarazko
hedabideak berez erdarazkoekin ere lehiatzen dira, bigarren
horiek nagusitasun osoa duten egoeran.

Bikaintasuna definitzean bat datozen zenbait eremutako
(enpresa, kazetaritza...) eta eredu ekonomikotako (kapitalista,

sozialista) ezaugarrien arabera, kalitatearen kontzeptu integratzailea garatu dugu. Nazioartean erabili ohi diren kazetaritza-adierazleekin albisteen kalitatea neurtzeko metodologia osatu dugu: Albisteen Kalitate-Eredua, hain zuzen. Horrekin, hiru euskarritako euskarazko hedabide zabalduenak aztertu ditugu: irratia (*Euskadi Irratia*), telebista (*ETB1*) eta egunero-ko prentsa idatzia (*Euskaldunon Egunkaria / Berria*). Ikerketak epe luzea hartu du: hedabideon sorrera urtetik 2008ra bitartean (*Euskadi Irratia* kenduta, albistegien fonotekaren faltan, 2008ko albisteak bakarrik aztertu ahal izan ditugulako).

Albisteen kalitatea

Euskarazko hedabideek informatiboki asetzen duten gizartean parte hartzeko gakoak eskaintzeko helburua haien sorrera dokumentuetan bertan agertzen dute. Alde batetik, EiTb sortzeko 1982ko Legeak «euskal herritarrek informazioa jasotzeko eta parte-hartze politikorako» daukaten eskubidea bermatzeko eskatzen du. Bestetik, zatiketa ideologikoak zein administratiboak gainditzeko, *Euskaldunon Egunkariak* euskalduntasuna oinarri izango duten «zerbitzu informatiboak» abiatzeko xedea finkatu zuen. Horrenbestez, *Egunkariak* kalitatea «oinarritzat» hartu zuela propio nabarmendu zuen, eta ez helburutzat.

Nazioarteko egileak, baina, ez dira kalitatearen kontzeptuan bat etorri. Gainera, bikaintasunarekin lotutako zenbait alde nahastu dute, etikaren eta erlijioaren ikuspegitik eratorritako aginduak batik bat. Horregatik, Denis McQuail-ek kazetaritza-jardueraren kontzeptua finkatzean (*Media Performance: Mass Communication and the Public Interest*, 1992), kalitatea edukiarekin lotu zuen eta hedabideen gizarte erantzukizuna azpimarratu ere. Honela definitu zuen McQuailek hark garatutako kazetaritza-jardueraren analisirako teoria arau-emailea (*media performance analysis*):

Hedabideen horniduraren ebaluazio askea, gizarte onurarako irizpide alternatiboen arabera, ikerketa metodo objektibo

eta sistematikoen bitartez, bestelako nabaritasun egokiak eta aztergai diren hedabideen ohiko jardunaren baldintzak zein betebeharrak kontuan izanik (McQuail, 1992: 17).

Horrenbestez, albisteen kalitatearen helburua gizartean parte hartzeko gakoak eskaintzen dituen informazioa zabaltea dela ondorioztatu zuen McQuailek.

Horregatik, albisteen kalitateak ez du profesionaltasuna bakarrik kontuan hartzen, hedabideon gizarte-erantzukizuna ere bai. Azken hori hedabideak abiatu zituzten sorrera dokumentuek zehazten dute. Zenbait hizkuntzatan garatutako komunitate zientifikoek albisteen kalitateari egindako ekarpenak aztertutakoan, kontzeptu horrek honako ezaugarri komunak agertzen ditu: formatuari, edukiari eta gizarte-erantzukizunari buruzko atal berezituak. Hortaz, albisteen kalitateak hiru dimentsio horiek dituela esatean bat datoz egileak. Ondorioz, kalitatearen azterketak ere hiru maila horiek neurtu behar ditu.

Lehenengo eta behin, formatu-kalitateak albiste akastunak identifikatzen ditu: hornidurako hutsegiteak (seinalea eteten da, tinta-orbanek albisteen irakurgarritasuna trabatzen dute...) edota aurkezpen akatsak (irudia eta ahotsa bat ez etortzea, diseinu arauak urratzea...).

Bigarrenik, edukia aztertzeko bi alderi erreparatzen diete egileek. Alde batetik, aniztasunak gaiak, protagonistak eta albisteen sorterrria kontuan hartzen ditu. Bestetik, profesionaltasuna azaltzen duten hamar adierazleek kalitate-indizea osatzen dute (albiste-iturriak, tituluaren zehaztasuna eta informazioaren sakontasuna, besteak beste).

Azkenik, gizarte-kalitateak albistearekin hedabideak azaltzen duen jarrerari begiratzen dio, hots, hedabideak agertzen duen gizarte atxikimenduari. Horrela, jendartearen antolatutako ereduaren eta kultur-komunitatearen arabera zehazten da.

Ondorioz, Denis McQuailen kazetaritza-jarduna (*media performance*) kontzeptutik abiatuta, zenbait euskarritan argitaratutako albisteak aztertzeko zeharkako irizpideak (*cross media*) barneratzen dituen metodoa garatu dugu. Horrela,

hainbat azterlanetan erabilitako adierazleek osatutako Albisteen Kalitate-Eredua eratu dugu. Ondoren, metodoaren beraren barne fidagarritasuna egiaztatu dugu. Orduan, *Euskadi Irratiko*, *ETB1eko* eta *Euskaldunon Egunkariako* / *Berriako* albisteak aztertu ditugu.

Hipotesiak eta iker-galderak

Euskarazko hedabideetako albisteen kalitatea aztertzea doktore tesiaren helburu izanik, nazioarteko kazetaritza-jardunaren jarraibideen arabera neurria hartzea izan du xede. Horrela, euskarazko hedabideen indarguneak eta ahuleziak identifikatu ditugu. Euskaratik sortutako informazioaren gakoak nazioarteko albisteen kalitatearen eztabaidaren argitan interpretatu ditugu.

Dena den, lan honek kalitatearen hainbat alderi erreparatuko dio. Horrenbestez, honakoak izan dira ikerketaren hipotesiak eta horiek ebazteko iker-galderak:

1. *Hipotesia: Euskarazko hedabideek, nazioarteko hedabideen antzera, gizartean parte hartzeko gakoak azaltzea dute eginkizun nagusi.*
 - 1.1. Iker-galdera: Nolakoa da euskarazko hedabideen aniztasuna?
 - 1.2. Iker-galdera: Nazioarteko hedabideen *tabloidization* joerak ba al du islarik euskarazko hedabideetan?
 - 1.3. Iker-galdera: Zein da *Euskadi Irratiak*, *ETB1ek* eta *Euskaldunon Egunkariak* / *Berriak* plazaratzen dituzten albiste sendoen (*hard news*) eta arinen (*soft news*) arteko proportzioa?
2. *Hipotesia: Euskarazko hedabideek zabaltzen duten errealitateak euskalduntasuna egituratzen du.*
 - 2.1. Iker-galdera: Zein da euskarazko hedabideek zabaltzen duten agenda geografikoa?
 - 2.2. Iker-galdera: Albisteen kalitateari erreparatuz, gertuko berrien eta atzerrian sortutako ardeko alde-rik al dago?

- 2.3. Iker-galdera: Zenbateraino dira euskarazko hedabideek zabaltzen dituzten berriak komunitatearen adierazle?
3. *Hipotesia*: Euskadi Irratia, ETB1 eta Euskaldunon Egunkaria / Berria hedabideetako albisteen kalitatea, oro har, erdarazko hedabideetako berrien parekoa da.
 - 3.1. Iker-galdera: Zeintzuk dira euskarazko hedabideek erabiltzen dituzten albiste-iturri nagusiak?
 - 3.2. Iker-galdera: Euskarazko hedabideetako albisteak lan-
duak dira?
 - 3.3. Iker-galdera: Hedabideen urtetako esperientziak akats kopurua gutxitzera lagundu du?
4. *Hipotesia*: Euskarazko hedabideen arteko aniztasunak berezko kazetaritza-eredua sortzea ekarri du.
 - 4.1. Iker-galdera: Zein ezaugarri dituzte euskarazko hedabideek plazaratzen dituzten albisteek?
 - 4.2. Iker-galdera: Izaera publikoak ala pribatuak berrien kalitatean eraginik badu?

Ikerketaren lagina eta aztertutako aldiak

Euskarazko hedabideek zabaltzen dituzten albisteen kalitatea aztertzeko, sorrera urtetik 2008ra bitarteko epea kon-tuan izan dugu (*Euskadi Irratiaren* kasuan, esan bezala, az-ken urte horretako albisteak bakarrik). Gainera, telebistari dagokionez, 1986ko maiatzaren 31n *ETB2* gaztelera hutsez emititzeko katea abian jarri arte, *Euskal Telebistaren* albiste-giak elebidunak izaten ziren. Hiru hedabideek gehien na-barmendutako albisteak aztertu ditugu, hau da, titularretan edo lehen orrian azaldu dituztenak.

Euskadi Irratiak, *ETB1ek* eta *Euskaldunon Egunkariak* / *Berriak* zabaltzen dituzten albisteen kalitatea aztertu eta gero, 2008ko emaitzok Euskal Herrian gehien jarraitzen diren ha-mabost hedabiderek alderatu ditugu. Horrela, EAEz gain-diko tokiko irratiekin ez ezik (*Euskalerria Irratia*, *Euskal Irra-tiak* eta *France Bleu*), EAEko *Radio Euskadirekin* eta Espai-

niako *Cadena Serrekin* ere alderatu dugu *Euskadi Irratia*. Era berean, *ETB1*eko albistegiak eta honako telebisten edukia aurrez aurre ipini ditugu: *ETB2*, *France 3*, *TF1* eta *Telecinco*. Azkenik, *Berria* erdal egunkariekin kontrajarri dugu: *Diario de Navarra*, *Diario de Noticias de Alava*, *El Diario Vasco*, *El Correo*, *Gara* eta *Le Journal du Pays Basque*. Guztira, hartutako lagin horrek ia 2.000 albiste aztertzeraz eraman gaitu.

Euskarazko hedabideak

Lan honetan, euskal komunitatearen zati geografikorik handiena hartzen duten hiru euskarritako hedabideak aztertuko ditugu: *Euskadi Irratia*, *Euskal Telebista* eta *Euskaldunon Egunkaria / Berria*. Alde batetik, EiTB taldeko bi hedabideak euskaraz zabaldutako ikus-entzunezko hedabide publiko nagusiak dira. Bestetik, *Euskaldunon Egunkaria / Berria* herri ekimenak sortutako eguneroko prentsa da eta, horrenbestez, ez du EAEko gobernu-erakundeekin loturarik.

Euskadi Irratia

Euskal Irrati Telebista (EiTB) sortzeko legearen lehen ondorioa *Euskadi Irratia* bera izan zen. Euskarazko irratiak 1982ko azaroaren 21ean lehen emanaldia aineratu zuen. Hortaz, EiTB eratzeko araudiak irratiaren helburuak zehaztu zituen². Egileek xedeok hiru kategoriatan sailkatu ohi dituzte. Lehenengo eta behin, EiTBren jardunak «euskararen eta euskal kulturaren sustapena eta zabalkundea» ditu helburu. Bigarrenik, EiTBk «euskal herritarrek informazioa jasotzeko eta parte-hartze politikorako» daukaten eskubidea bermatzeko eskatu zuen 1982ko Legeak. Hirugarrenik, EiTBri «euskal hezkuntza-sistemaren lagungarri» izateko eginkizuna egotzi zion (Alkorta eta Zuberogoitia, 2009: 135-137; Gutierrez Paz, 2002: 72-78).

Euskaraz jarduten duten irratietatik lur-eremurik zabalean hartzen duena *Euskadi Irratia* da. Horrenbestez, hasieran

EAEn bakarrik zabaltzen zen. Nafarroara oso seinale ahula heltzen zen, ez zen etxean irratia entzuteko bestekoa. Horregatik, Iruñerriko Komunikabideak elkartearen ekimenez, 1984tik aurrera Euskadi Irratiaren seinalea hartu eta beste frekuentzia batera eraman zuten, eskualde horretako etxeetan artez jaso zezaten. Horren haritik, Iruñerriko Komunikabideak elkarteak Nafarroako berriak bilduko lituzkeen albistegia 1988an emititzen hasi zen; *Euskalerrria Irratiaren* lehen urratsa izan zen. Dena den, Nafarroan ez da oraindik *Euskadi Irratiaren* uhin bidezko seinalea taxuz zabaltzen. Alde batetik, seinalea urrunetik datorrenez, oso ahul heltzen delako. Bestetik, seinale horrek hartzen zuen lekua Nafarroako Gobernuak gerora hainbatetan banatu dituen frekuentziek eskuratu dute. Are gehiago, Ipar Euskal Herrian ere ez da herri guztietara heltzen. Lapurdi eta Baxenabarreko zati bat baino ez ditu hartzen (Oronos, Etkezaharreta eta Arbelbide, 2008: 188-189; Tubia, 1-6).

Martxan ipini eta hamar urtera, 1992an alegia, *Euskadi Irratiak* 100.000 entzule izateko helburua lortu zuen. Geroagoko datuek *Euskadi Irratiari* 107.000 entzule aintzatesten zizkioten 2010ean³, baina CIESen datu horiek ez dituzte Ipar Euskal Herriko entzuleak kontuan hartzen (Otermin eta Diez Unzueta, 2006: 162-167; SEI, 2004: 120).

Euskadi Irratiko entzuleen soslaiari dagokionez, generoen arteko oreka badago, irratia jarraitzen dutenen artean %48,8 gizonak baitira eta %51,2, ostera, emakumeak. Orokorreko irratia izateko, entzuleria gaztea du, jarraitzaile gehienak 26-45 urte bitartekoak direlako. Horrez gainera, gizarte-egituraren goi mailan kokatzen dira. Gehien-gehienek bizilekua 50.000 biztanle baino gutxiago dituzten herriak dira (%79,1), baina hiriburuetan ere asko entzuten da. Are gehiago, horrelakoetan *ETB1*ek baino lau bider hartzaile gehiago ditu. Irratia ahozkotasunean oinarritzen denez, uste daitekeenaren aurka, entzuleen %80k euskaraz ulertzen dute eta, are gehiago, euskaraz irakurtzeko eta idazteko gai ere badira (CIES, 2008).

ETB1

Euskadi Irratia bezala, EiTb sortzeko 1982ko Legeak Euskal Telebistaren jarduna arautzen du. Horrenbestez, EAeko telebista publikoa 1982ko abenduaren 31n aireratu zen lehenengoz. Dena den, 1983ko udara arte ez zen Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako herri guztietara heldu. Are gehiago, Nafarroara ez zen heltzen. Horregatik, Atarrabiako Paz Ziganda ikastolako gurasoen ekimenez, 1986ko otsailaren 28an Aralarako Done Mikelen santutegiko kapilau Inozentzio Aierbek Iruñerrira *Euskal Telebistaren* seinalea zabalduko zukeen errepikagailua santutegiko eremuan bertan kokatzea baimendu zuen, «euskararen onerako zelako». Gaur egun ere, Nafarroako Gobernuak *Euskal Telebista* Lurreko Telebista Digitaletik (LTD) kanpo utzi du. Horrenbestez, seinale analogikoa baino ez da heltzen. Are okerrago, EAko militanteek 2012ko urtarrilean Erreniegan *Euskal Telebista* LTD bidez Nafarroan ere ikusteko hedagailua ipini zuten, baina Espainiako Gobernuak Nafarroan duen ordezkariak zigor espedientea zabaldu die, hedagailua baimenik gabe ipini zutela argudiatuta.

Ipar Euskal Herrian, azkenik, *Euskal Telebistaren* seinalea Lapurdiko kostaldera hasieratik heltzen bazen ere, Euskararen Sostengurako sindikatuaren ekimenez zenbait errepikagailu ipintzeko dirua bildu zen. Horregatik, Iparraldean *ETB1ek Euskadi Irratiak* baino eremu handiagoa hartzen du. Dena den, LTDk etorkizun hurbilean Iparraldean *ETB1* ikusi ahal izatea kolokan ipini du (Alkorta eta Zuberogoitia, 2009: 124-135; Urteaga, 2005: 323-336).

Euskal Telebista sortu berria euskaraz eta gazteleraz aritzen zen. Horrenbestez, 1983ko otsailaren 1eko 21:00etan lehen albistegi formatuko saioa aireratu zen, urtarriletik bertatik informatzen hasi arren. Hizkuntza hauturik ez zuen orduko *Euskal Telebistak* egin, baina 1983ko abenduaren 19an gaztelera hutsezko albistegia abiatzeak hizkuntzaren araberrako bi kateen bereizketarako oinarriak zehaztu zi-

tuen. Hortaz, 1986ko maiatzaren 31n *ETB2* gaztelera hutsez emititzeko katea martxan ipini zuten, euskaraz aritzen zen *ETB1* EAEko telebista publikoaren «osagarri» moduan. Hala ere, albistegietarako talde bakarra osatu zuten. Hortaz, kazetari berak albistea euskaraz eta gaztelera landu behar du (Alkorta eta Zuberogoitia, 2009: 124-135; Garmendia, 2005: 14-28; Martín Sabarís, 1999: 17-20; Otermin eta Diez Unzueta, 2006: 102-109; Zupiria, 2005: 217-226). Gaztelera-razko kateak ikusle gehiago dituen, horren merkatu-es-
trategia gailendu dela kritikatu izan diote *Euskal Telebistari*:

... La posibilidad de «ensayar» en un primer informativo (en euskara, con poca audiencia) los contenidos del segundo (con una audiencia mucho mayor al ser en castellano). Este «ensayo» permite además una censura previa, ya que el redactor jefe o editor permanece atento a los vídeos en euskara, ordenando las correcciones oportunas a los periodistas que en esos momentos están editando las noticias en castellano (Martín Sabarís, 1999: 18).

Are gehiago, *ETB*ren gaztelaniarekiko mendekotasun horrek euskal gizartea islatzeari bizkarra eman diola deritzote. Horrenbestez, *Euskal Telebistak* eta *ETB1*ek, bereziki, identitatean «pot» egin izana leporatu diote. Aldi berean, *ETB*ko kazetarien xenofilia («auto-komplexudunaren gaitza») «endemikoa» izatera heldu ei da (Alkorta eta Zuberogoitia, 2009: 124-135; Arana, 1995: 127-157; Garmendia, 2005: 23-27; Martín Sabarís, 1999: 17-20; Zupiria, 2005: 217-226).

*ETB1*en ikusle datuak oso aspaldikoak dira, *Euskal Telebistaren* bi kateek batutako ikus-entzule kopurua baino ez dutelako zabaltzen. Horrenbestez, Hego Euskal Herrian 2002an 204.000 ikusle zituen eta Iparraldean, 2005eko datuen arabera, 76.000 euskaldunetatik 42.000k aurreko egunean *ETB1* ordu erdiz ikusi egin zuten (SEI, 2004: 133; Urteaga, 2005: 323-336).

Gaur Egun albistegiaren ikusleen soslaiari dagokionez, emakumezkoak nagusitzen dira (%60,5). Gainera, ikusle gehienak 45 urtetik aurreragokoak dira. Are gehiago, 65etik aurreragokoen kopurua guztirako %47koa da, eta 45-64ra

bitartekoena %31,5ekoa. Gizarte-maila ertaineko kideak dira eta horietatik %64,1 50.000 biztanle baino gutxiago dituzten herrietan bizi dira. Euskararen mailari erreparatuta, ahozkotasuna gailentzen da (Sofres, 2008).

Euskaldunon Egunkaria / Berria

Euskaldunon Egunkaria gizarte eragileen ekimenez eta Eusko Jaurlaritzaren babes ekonomikorik gabe sortutako euskarazko kazeta izan zen. Lehen zenbakia 1990eko abenduaren 6an kaleratu zuen. Egunkaria Sortzen sustatzailea osatu zuten lagunek «euskaldun guztion egunkaria» antolatzeko ildo editorialaren hamaika ezaugarri adostu zituzten 1989ko abenduaren 10ean. Ordutik aurrera, ezaugarriok «hamaika oinarriak» izena hartu zuten: «euskaltzalea, nazionala, baterakoia, zabala, alderdi politikokoekiko independentea, erdal hedabideekiko independentea, ez instituzionala, diruz lagundua, militantea, profesionala eta berria» (Zalakain, 1993: 193-277; Zalakain, 1992: 462-606).

Espainiako Auzitegi Nazionaleko Juan del Olmo epailearen aginduz, 2003ko otsailaren 20an 300 guardia zibilek zenbait egoitza eta etxebizitza miatu zuten. *Egunkaria* itxi egin zuten, galarazi. Gainera, hamar lagun atxilotu zituzten. Den-denek «tratu txarrak eta torturak jaso izana» salatu zuten. Are gehiago, Martin Ugalde bera auzipetu zuten. Handik zazpi urtera, den-denak absolbitu zituzten: errugabeak ziren eta, beraz, inoiz ere ez zen *Euskaldunon Egunkaria* ixteko arrazoirik egon⁴. Hortaz, 2003ko otsailaren 21ean kaleratutako euskarazko egunkariak *Egunero* zuen izena. Azkenik, 2003ko ekainaren 21ean proiektu berria plazaratu zuten: *Berria*, hain zuzen (Agirre, 2004; Alkorta eta Zuberogoitia, 2009: 150-161; Zalakain, 2003; Zalakain 1993: 193-277; Zalakain, 1992: 462-606).

Euskaldunon Egunkaria itxi aurreko urtean, 2002an alea, 14.396 ale saltzen zituen. Orduko prentsa txandakatzearen indizea 3,2koa zela kontuan izanik, kazetak 46.067 ira-

kurle inguru zituen. *Berriak*, gainera, kopuru hori hobetu zuen. Horrela, 2008an 18.000 ale saltzen zituen⁵. Horrenbestez, 57.600 irakurle aintzatesten zitzaizkion (Ramirez de la Piscina et al., 2010: 19-25; SEI, 2004: 96).

Berriaren irakurleen soslaiak, azkenik, genero aldetik alde handiegirik erakusten ez badu ere, gizonak emakumeek baino gehiago kontsumitzen duten euskarazko hedabidea da. Egunkaria erosten duten gehienak adin ertainekoak dira: 46-55 urte bitartekoek guztirako %27,4 osatzen dute; 36-45 urte bitartekoek, %26,3; eta 26-35 urte bitartekoek, %23,8. Erosle gehienak euskal gune trinkoetan bizi dira: %59 Gipuzkoan, eta %24 Bizkaian. Erosleek ikasketa maila altua dute eta batez besteko hizkuntza gaitasuna baino altuagoa agertzen dute (Aztiker, 2008).

Euskarazko albistegintzaren ahuleziak

Euskarazko hedabideak hizkuntzaren elementu estrategikotzat hartu izan dira. Ildo horretatik, hedabide erdaldunek agertzen ez duten euskal nortasun anitza garatzeko eragile egokiak izan daitezke. Hortaz, nazioarteko kazetaritzaren erroka bertsuei erantzun behar diete euskarazko hedabideek: horikeriari eta kazetaritza lasterrari. Geurean, gainera, globalizazioak zabalduko bi joera horiek euskaldunon akulturazioa areagotuko lukete.

Horikeriaren arriskupean

Irakurle eta ikus-entzule gehiagorengana heltzeko asmoz, tabloideen agenda onartzearen ondorioa da horikeria (*tabloidization*). Erresuma Batuko *Daily Mirror* egunkariaren kazetaritza jarduerak *tabloide* izena hartu zuen. *Daily Mirror* 1903an sortu zen. Kioskoan erosleek arreta deitzeko, azalean agertzen zituen albisteak istorio laburrak izaten ziren. Gainera, irudi ikusgarriekin eta titulu sentsazionalistekin aurkezten zituen. Hartzaile gehiagorengana heltzeko as-

moz, XXI. mendeko kazetaritzak albisteak aurkezteko eredu hori nabarmen zabaldu du (Gripsrud, 2000: 289; Lasagni & Richeri, 2006: 64-69).

Euskarazko hedabideetan horikeriak zer ondorio izan dituen aztertzeke, hiru aldagairi erreparatuko diegu: titularretako eta lehen orriko albisteen gaia, agertzen duten protagonista mota (administrazioa edo gizarte eragileak) eta informazioaren sorlekua. Izan ere, hiru adierazleok elkarrekin lotuta daude, Euskal Herritik kanpoko albiste-agentzien berriei lehenetsasuna ematean, haien agenda mediatikoa zabaltzen dutelako euskarazko hedabideek. Azter ditzagun titularretan eta lehen orrian aurkitzen diren albisteen nolakotasuna dagokien sailaren arabera (Politika, Gizartea, Kultura eta Kirolak).

Lehenengo eta behin, *Politika atala* hiru hedabideotako sailik garrantzitsuena izan da, 2000ko hamarkadan *ETB1* en Gizartea nagusitu arte. Hortaz, *Euskal Telebistaren* lehen hamarkadan, Politika sailak ikusgarritasunik handiena zuen. Atal horretan hiru albiste-mota agertzen ziren, bakoitzak titularren herena hartzen zuen: Jaurlaritzaren jarduera, euskal gatazka eta Euskal Herritik kanpoko berriak (Frantzia eta Espainia, Europar Batasuna eta Nazioartea).

Euskaldunon Egunkaria sortu zen 1990eko hamarkadan, *ETB1* ek Jaurlaritzaren jardueraren inguruko albisteen kopurua erdira murriztu zuen. Hortaz, euskal gatazkari eta Espainiako berriei nagusitasuna eman zien. *Egunkarian* gatazkek pisu handia bazuen ere, Frantziako eta Espainiako albisteen arteko parekotasunari eutsi nahi izan zion kazeta sortu berriak (1-2ko proportzioan, *ETB1* ekoa 1-12koa zen bitartean). Horrenbestez, *Egunkariaren* azalean agertzen ziren politika albisteen ia erdia nazioarteko berriak ziren. Horren ondorioz, ezker abertzalea *ETB1* eko albisteetan euskarazko kazetan baino maizago agertzen zen. Era berean, *ETA* k zein poliziak telebistan kazetan baino ikusgarritasun handiagoa zuten. Hala ere, oposizioko alderdi txikiak (*EAK* eta *EBk*, esaterako) *Egunkariaren* lehen orrian agertzen ziren bitartean, *ETB1* eko titularretan ez zuten lekurik. Dena

den, bi hedabideek aginteko alderdiak plazaratzen zituzten eta nazioarteko albisteetan, gainera, ia aginteko buruzagien berri baino ez zuten ematen.

Ondoren, 2000ko hamarkadan, euskarazko bi hedabideetako politika albisterik garrantzitsuenen erdiak gutxi gorabehera (%45ek *ETB1*en, eta %55ek, *Berriak*) euskal gatazka zuten hizpide. Horrela, albiste horien protagonistak kontuan hartuta, *ETB1*ek Hego Euskal Herriko bi gobernuetako alderdiak agertzen zituen bitartean (EAJ eta UPN), *Berriak* polizia lehen orriko politika albisteen ia erdian azaltzen zuen, euskal gatazkak bereganatu berri zuen ikusgarritasunaren ondorioz. Are gehiago, bi hedabideotan ETAk oposizioko euskal alderdiek baino protagonismo handiagoa zuen. Izan ere, azken horiek asteburuetan baino ez zuten titularretako edo lehen orriko albisteetan protagonista izaterik, *ETB1*ek ez baitzituen asteburuetan aginteko alderdiak protagonista moduan azaltzen.

Azkenik, 2008an *Euskadi Irratiak*, *ETB1*ek eta *Berriak* agertu zituzten politika albisteak inoiz baino berdintsuagoak izan ziren. Euskal gatazkak nagusitasun osoa bereganatuta, munduko albisteek ere lekua galdu zuten. Gainera, nazioarteko albisteak AEBetan sortuak ziren, batez ere. Ondorioz, hiru hedabideek titularretan eta lehen orrian AEBetako albisteei egindako tarte Jaurlaritzaren jarduerari buruzkoen bikoi-tza izan zen. Are gehiago, AEBetako politika berriek Espainiako gobernuari buruzkoak baino leku handiagoa hartu zuten: *Euskadi Irratiak* 1-1 proportzioari ekin zion bitartean, *ETB1*ek 2-1eko neurrian agertu zituen titularretan, eta *Berriak* 5-1ekoan. Hiru hedabideek AEBetako politika-albiste kopuru berdintsua plazaratu zutela kontuan izanda, honakoa egiaztatu dugu: Espainiako berriek euskal politikaren jardunari lekurik ez kentzeko *Berriak* aplikatzen duen iragazki editorialak ez du AEBetan sortutako informazioa erre-fusatzen.

Bigarrenik, *Gizarte sailak* jardun sozialari buruzko hausnarketa sustatu ordez informazio arinaren alde egiteko, bi

ezaugarri bereganatu dituzte hedabideek. Alde batetik, Gizarte ataleko albisteetan gizarte eragileak baztertu dituzte. *ETB1*ek 1980ko hamarkadatik 1990era haien agerpena erdira murriztu zuen, eta, aldiz, protagonista identifikagarriak agertzen ez zuten albisten kopurua bikoiztu zuen Gizarte sailean. Are gehiago, 1990eko hamarkada horretan, aginteko politikariek Gizarte ataleko albisteak ere protagonizatzeari ekin zioten, herri lanak inauguratuz ez ezik, horien ikuskatzea ere albiste bihurtzea lortu baitzuten. Ordutik aurrera, jokabide horiek gero eta ohikoagoak dira. Horrela, 2008ko datuen arabera, *ETB1*eko titularretan datozen Gizarte saileko albisten %82,35ek ez dute protagonista pertsonifikaturik azaltzen. *Berriak* ere *Euskaldunon Egunkariak* baino tar-te bikoitza eskaintzen die protagonista mota horiei. Hala ere, bi kazetek Gizarte saileko albiste erditan gizarte eragileak agertzeari eutsi diote, eta *Euskadi Irratiak* ere bai, baina proportzio txikiagoan (protagonista identifikagarriak gabeko Gizarte saileko albisteak %58,33 izan ziren irrati publikoan, 2008an).

Ildo horretatik, protagonista identifikagarriak ez dakarten albisten kopurua handitzearekin batera, informazio arina (adib.: istripuak, natur hondamendiak, elurteak zein beroaldiak) agertzen duten hedabideek Espainiako eta AEBetako gero eta albiste kopuru altuagoa azaltzen dute. Adibidez, *EiTB*ko bi hedabide publikoek 2008an aireratu zituzten Gizarte saileko albisten herena Espainian sortuak ziren.

Hirugarrenik, *Kultura saila* euskal kulturaren berri ematen zuen atal bezala agertzen zuen 1980ko hamarkadako *Euskal Telebistak*. Hortaz, zenbait arte-diziplinaren inguruko albisteak eguneko garrantzitsuen artean zeuden eta kultur berrien ia erdia ziren. Are gehiago, zientziari buruzko albisteak kultur berrien %11,11 izaten ziren. Hurrengo hamarkadan, oster, *Euskaldunon Egunkariak* lehen orrian agertzen zituen kultura albisteak *ETB1*eko kultur berrien kopuru bikoitza ziren. Dena den, bi hedabideek hainbat arte-diziplina, euskara eta euskarazko hedabideak titularretan eta lehen

orrian azaltzen zituzten. Hala ere, 2000ko hamarkadan *ETB*iek ez zuen euskarazko kulturarekiko atxikimendurik agertzen. Gainera, kultur albisteek gero eta leku gutxiago zuten eguneko titularretan. Aldi berean, telebista publikoak aineratzen zituen kultur albisteek gero eta arte-diziplina gutxiago agertzen zituzten. Ondorioz, *Euskadi Irratiak* eta *Berriak* euskarazko kulturatik abiatutako albisteak plazaratzen zituzten bitartean (literatura, bertsolaritza, euskarazko hedabideak...), *ETB*iek Espainiako eta AEBetako kultura gaiei ere lekua egin zien (titularretan agertutako kultur albisten %10 eta %20, hurrenez hurren).

Azkenik, *Kirol sailak* futbolaren nagusitasuna ekarri du. *ETB* sortu berrian, ostera, futbolak eguneko albisten herena hartzen zuen, txirrindularitzak beste. Horrela, 1980ko hamarkadan, eguneko kirol albiste nagusiak beste zortzi diziplinaren ingurukoak izan ziren. Dena den, 1990ean Gizarte saileko albiste arinen kopurua biderkatzean (istripuak, natur hondamendiak, elurteak zein beroaldiak), titularretan agertzen ziren kultura eta kirol albisteak erdira murriztu zituen *ETB*iek. Aldi berean, futbolaren erabateko nagusitasuna finkatu zen: *ETB*ieko titularretako albisten %56,25 futbolari buruzkoak ziren, eta *Egunkarian* %62,86. Hurrengo hamarkadan, telebistak futbolaren agerpena oraindik gehiago indartu zuen. *Berriak*, aldiz, futbola lehen orrian agertzen jarraitu bazuen ere, txirrindularitzari eta saskibaloari berebiziko garrantzia ematen hasi zitzaizen. *Euskadi Irratia*, ostera, kirol albisterik anitzena zabaltzen duen euskarazko hedabidea da. Gainera, pilotaren inguruko albisteei nagusitasuna ematen dien euskarazko hedabide bakarra da: 2008an *Euskadi Irratiko* berrien %37,5 pilotari buruzkoak ziren bitartean, *Berriako* lehen orriko kirol albisten %9,09k baino ez zuten pilotaz informatu, eta *ETB*iek ez zuen pilotari titularretara eraman.

Ondorioz, 2000ko hamarkadatik hona *ETB*ieko titularrek euskararekiko atxikimendua lausotu dutenetik, euskarazko hiru hedabideen informazioa bat etortzeko gakoa ez da eus-

kara, politika baizik. Are gehiago, 2008an, *hiru hedabideek zabaldu zituzten kirol albisteek kultur berriek baino konbergentzia handiagoa agertu zuten, ETB1ek ez baitzuen euskal kulturaren inguruko albisterik titularretan eman* (AEBetako telebista-saioak, ordea, bai).

Fast journalism edo kazetaritza lasterraren zantzuak

Albisteen kalitatearen gainbehera horikeriarekin lotu izan dute AEBetako egileek. Europan, ordea, alemaniar akademiakoek ez diote bikaintasuna horikeriari mugatzen. Horrenbestez, kazetaritza-estandarren gainbehera utzikeria profesionalari dagokiola azaldu dute. Beraz, *kazetaritza lasterra* esamoldea erabili dugu *fast journalism* kontzeptua euskaraz esateko, *arin* izenondoa *soft news* izendatzeko erabili dugulako (albiste arinak). Gainera, «lan lasterra, lan alperra» esatera zaharraren haritik, kazetaritza *fast foodekin* parekatzen duen hitz jokoa euskaraz ere argiago ikus daitekeela deritzogu (Köster eta Wolling, 2006: 80-92; Maurer eta Trebbe, 2006: 39-51; Rössler, 2006: 488-501; Schirmer, 2001: 92-94).

Kazetaritza ekimena erakundeetako komunikazio-arduradunen eta Euskal Herritik kanpoko albiste-agentzien esku geratzean, euskarazko hedabideen jardura profesionala ere baldintzatuta atera da. Izan ere, hedabideok agentziek bidalitako informazioaren gatibu bihurtu dira. Horrela, euskarazko hedabideek gero eta azken-azken orduko albiste gehiago plazaratzen dituzte. Gainera, Euskal Herritik kanpoko albisteek *oraingotasun* handiagoa erakusten dute, bertakoek baino. Ondorioz, informazio horren lanketan ere eragina du, agentzien berriek kalitatearen hiru adierazle mugatzen dituztelako: informazioaren osotasuna, ikuspegi-kopurua eta informazio-elementu osagarriak. Lehenengo eta behin, hedabideek lortu ez duten *informazioaren osotasuna* kolokan dago: bospasei kazetaritza-galderen erantzuna bilatzeko (*nork, zer, noiz, non, zergatik* edota *zelan*) esku-hartze mugatua dute euskarazko hedabideek. Bigarrenik, albistearen *ikus-*

pegi askotarikoak emateko ahalmena hedabideetatik informazioaren igorlearengana eskualdatzen da. Hortaz, hedabideon informazio-eredua kaltetuta ateratzen da. Azkenik, informazioa osatzeko *elementu gehigarriak* (soinuak, irudiak, argazkiak) ere ez daude euskarazko hedabideen esku. Tokiko albisterik argitaratzen ez duten neurrian, euskarazko hedabideon erabaki-ahalmena bi aukeratara mugatuta geratu da: agentziek edo komunikazio-kabineteek bidalitako irudiak edo argazkiak zabaltzea edo ez baino ezin dute ebatzi.

Aldi berean, ikus-entzuleek eta irakurleek Interneten albistean sakontzeko baliabideak aurki ditzaketen sasoian, hedabideek informazioaren *gardentasunik* ez dute bermatzen. Alde batetik, 2008an bi hedabide publikoetako albisteen herenak eta *Berriaren* erdiak baino ez zuten *informazioaren jatorria* aipatu. Hedabideak albistea zein bidetatik jaso duen azaltzen du jatorriak: prentsa-oharra, prentsaurrekoa, protagonistaren deia, albiste-agentziek bidalia... Izan ere, informazioa ez da neutrala. Horrenbestez, informazioaren helburua zehazteko, igorlea nor izan den argitzeak albistea bera interpretatzeko gakoak eskaintzen dizkie ikus-entzuleei eta hartzaileei. Beste aldetik, informazioaren jatorri ezkutua nagusi denean, *albiste-iturririk* ez aipatzeko joera ere nabarmen areagotu da. Albiste-iturri identifikatuen kopurua oso urria da hedabideotan; honakoak 2008ko datuak dira: *Euskadi Irratiko* albisteen %40,71k iturri identifikatuak agertu zituzten, *ETB1*en %28,87k, eta *Berrian* %51,88k. Ondorioz, euskarazko hiru hedabideek agertzen dituzten albistek informazioa hesitzen dut: haien hartzaileei informazio horretan sakontzea eragozten diete. Azken batean, komunikazio-paradigma horrek inbutuaren antza hartu du: informazio-igorle nagusiak albiste-agentziak dira eta horiek hedabideek agertzen dituzten berrien oinarritzko gakoak dituzte (osotasuna, ikuspegi-kopurua eta elementu gehigarriak). Ondoren, albiste mugatu horiek zabaltzean, ikus-entzuleei eta irakurleei informazioan sakontzeko baliabideak ukatu egiten dizkiete hedabideek. Beraz, herritarrek albiste-agentzien be-

riren zertzeladak dituzte, gizartean parte hartzeko aukerak gero eta urriago zein antzuago bihurtuz.

Kazetaritza lasterraren ezaugarriak *Euskal Herritik kanpo sortutako albisteetan* nabarmenagoak dira. Horregatik, kazetaritza-estandarrekiko utzikeriak euskarazko kazetaritza eredia ere kutsa dezake, bertako albisteak ematean kazetaritza jarduera oker hori nagusitzen bada: gardentasunik gabekoa, informazioaren osotasunik agertzen ez duena, ikuspegi-kopuru bakarra agertzen duena eta elementu gehigarri egokirik (irudiak, argazkiak) eskaintzen ez duena.

Indarguneak

Euskarazko hedabideen ahulezia nagusiak euskalduntasunetik sortutako albisteei ez eustetik ondorioztatu direla ikusi berri dugu. Horrela, hedabideok horikeria zabaltzen hasi dira eta horrexek kazetaritza lasterraren zantzuak agertu ditu. Beraz, hedabideon sorrera-dokumentuetan azpimarratutako nortasunaren auziari kale egiteko arriskua dute. Aldiz, kazetaritza jarduera profesionala euskarazko hedabideon indargunerik handiena da. Horrenbestez, euskarazko kazetaritza-jarduera erdarazkoa baino bikainagoa da, euskararen inguruan informatzen ez dutenean ere.

Euskarazko Komunikazio-Esparrua

Euskarazko Komunikazio-Esparruak «euskaraz aritzen garenen komunikazioaren espazioa» zehazten du. Hortaz, «*espazioa ez da euskararena, komunikazioarena baizik*» (Basterretxea eta Zuberogitia, 2005: 29).

Euskarazko komunikazioaren sorburua kultur ondare euskalduna da, eta helburua «euskaldunok asebeteko dituzten komunikabideak eskaintzea». Horrela, hedabideek euskaratik sortutako erreferentzia-sistema gizarteratuko dute. Ildo horretatik, euskalduntasunak muga administratiboak gainditzen ditu:

Muga administratiboez gaindiko esparru kultural eta linguistikoak zilegiak ez eze, gauzagarriak eta gorpuzgarriak ere badira. Guk geuk ere demostratu dugu hori behin baino gehiagotan, lehen legez baita orain ere: Urdazubiko Pedro Agerre Azpilkueta Saran egin zen *Axular*, eta Donostian jantzi zuen txapela Urepeleko Fernando Aire *Xalbadorrek* (Basarterretxea eta Zuberegoitia, 2005: 41).

Baina Komunikazio-Esparrua ez dator ikuspegi abertzalearekin bat, euskaldun izaerarekin baizik. Horregatik, euskaldun izateko modu anitzak sor ditzakeen espazio bakarra da. Alde horretatik, euskarazkoak diren neurrian, hedabideek ezaugarri komunak dituzte: euskarazko eztabaida publikora albisteak dakartzate. Horrenbestez, albisteen berri ematean, haien artean proportzio handiagoan egiten dute bat erdarazko hedabideekin baino:

**2008ko titularretako eta azaleko albisteen gaia (%):
hedabideekiko konbergentzia metatua**

	Euskadi Irratia	ETB1	Berria
Euskarazko hedabideekin	<i>ETB1 eta Berria</i> %35,96	<i>Euskadi Irratia eta Berria</i> %44,84	<i>Euskadi Irratia eta ETB1</i> %43,75
EAEz gaindiko tokiko euskarazko hedabideekin	<i>Euskalerrria Irratia, France Bleuko Euskarazko Emankizuna eta Euskal Irratiak</i> (%15,84)	<i>France 3ko Euskal Herri albistegia</i> %5,81	
Erdarazko hedabide abertzaleekin			<i>Gara eta Le Journal du Pays Basque</i> (%35)
Erdarazko hedabide abertzale instituzionalekin	<i>Radio Euskadi</i> %28,22	<i>ETB2</i> %95,87	
Erdarazko hedabide erregionalistekin			<i>El Correo, El Diario Vasco, Diario de Noticias de Alava, Diario de Navarra</i> (%40,62)
Estatuetako erdarazko hedabideekin	<i>Cadena Ser</i> %13,15	<i>Telecinco eta TF1</i> %30,72	

Dena den, *ETB1*ek ez du albistegi propiorik, eta euskal kazetarien lana *ETB2*rekin partekatzen du. Hortaz, *Euskadi Irratiak* askatasun handiagoa agertu du *Radio Euskadirekiko* eta, horregatik, EAEz gaindiko euskarazko hedabideekin proportzio handiagoan etortzen da bat. Aldiz, *Euskadi Irratiak eta Berriak partekatzen zituzten albisteez euskara eta euskalduntasuna zituzten sorburu*. *ETB2* sortu artean, *Euskal Telebistako* albistegiak ere ezaugarri horiek agertzen zituzten. Hala ere, 1986tik aurrera, *ETB2*ko ikusleria erdaldunaren informazio-gogoia asetzeko, albistegi euskaratua aireratzen du *ETB1*ek. Horregatik, gainerako euskarazko hedabideekin bat egiteko ezaugarriak ez dira euskalduntasunetik sortzen; alderantziz, bat egiten zuten berrien erdia Politika saileko albistek izaten dira. Are gehiago, ekonomia berriek gizarte gaiak baino konbergentzia handiagoa erakusten dute. Hortaz, hiru hedabideak elkartzeko, kirolek kultur gaiak baino konbergentzia handiagoa egiaztatu zuten (%58,7koa, hain zuten), *euskarazko hiru hedabideek komunean zituzten albisteez ez baitzuten euskararen inguruan informatzen*. Beraz, hirurek osatutako Euskarazko Komunikazio-Esparruaren ezaugarria ez litzateke hizkuntzari buruzko informazioa izango.

Hiru hedabideek berezko duten *Euskarazko Komunikazio-Esparruko albisteez kazetaritza-jarduera bikainagoa* suspertzen zutela egiaztatu dugu. Izan ere, banakako azterketan baino emaitza hobekak lortzen zituzten, *ETB1*ekin bat egin zuten *Berriak* albisteez kenduta. Hortaz, hiru hedabideetan agertzen ziren berriek gainerako albisteez baino ikuspegi-kopuru altuagoa azaltzen zuten. Horren ildotik, euskarazko hedabideen jarduna euskalduntasunetik alden du denetik, zabaltzen dituzten berriek kalitate eskasagoa agertu dute. Horrenbestez, euskalduntasuna alboratu duten euskarazko berriek Komunikazio-Esparrua ere eraldatzen dute, eztabaida publikoari ekarritako edukietan herritarrek ezin dezaketelako euskaraz eragin.

Beraz, Euskarazko Komunikazio-Esparru autozentratua kalitateari eusteko gakoa da. Bestela, albisteen kalitate-galera

dakarten berriek eztabaida publikoaren eremua ahultzen dute. Hala ere, euskarazko hedabideek kalitate gutxiagoko berriak plazaratzeak ez du kazetaritza-estandarrekiko utzikeria erdarazko hedabideetan ematen den proportzioan ekarri.

Erdarazko hedabideek baino jarduera profesional bikainagoa

Euskarazko hiru hedabideok Euskal Herrian gehien zabalzen diren euskarri bereko beste hamabost hedabiderek alderatu ditugu. Erdarazko hedabideek landutako albisteen alderaketa horretan, euskarazko berrien bikaintasuna alderatu dugu: informazio bera bi hedabidetan agertzen denean, euskarazkoek edo erdarazkoek hobeto lantzen duten zehaztu nahi izan dugu. Izan ere, albiste-agentzia guzti-guztiek erdara hutsez jarduten dutenez, euskarazko albisteek erdarazkoen nazio ikuskera bera zabaltzen dute. Hortaz, erdarazko hedabideentzat berri horiek berezko eremukoak izan arren, *euskarazko hiru hedabideek hobeto informatzen dutela* egiaztatu dugu.

Lehenengo eta behin, albisteen *hautaketa prozesuari* dago kiola, euskarazko eta erdarazko hedabideen kazetaritza-jarduera nahiko antzekoa da. Izan ere, zenbaitetan albiste-agentziek zabaldutako informazio bertsuaren berri ematen dute. Horregatik, albiste horiek *ez dute gaurkotasunean eta adierazgarritasun sozialean alderik* agertzen. Dena den, informazio bera zabaltzean, euskarazko hiru hedabideak erdarazkoak baino *gardenagoak* direla egiaztatu dugu. Hortaz, *informazioaren jatorri argiagoa eta albiste-iturri identifikatu gehiago azaltzen dituzte euskarazkoek*. Izan ere, ez dago bi adierazleotan nagusitzen den erdarazko hedabide bakarra. Alde horretatik, *Diario de Navarrak Berriak* baino informazioaren jatorri argiagoa plazaratu arren, *Berriak* hark baino informazio-iturri identifikatu gehiago azaltzen ditu. Alderantziz, *Cadena Serrek* eta *Diario de Noticias de Alavak* euskarazkoek baino informazio-iturri identifikatu gehiagore-

kin informatu arren, ez dute albistearen jatorria euskarazkoek bezain argi azaltzen. Gainerakoei euskarazkoak nagusitu zaizkie.

Bigarrenik, *informazioaren trataeran* euskarazko hedabideen jarduera erdarazkoena baino bikainagoa da, ustez hizkuntzak gehien baldintzatuko lukeen albistegintzaren bigarren prozesuan batik bat. Berri-agentziek igorritako informazioa tratatzean, *euskarazko hedabideek titulu egokiagoak ipintzen dituzte, albistearen bospasei kazetaritza galderei gehiagotan erantzuten diete eta informazio-elementu gehigarri esanguratsuagoak biltzen dituzte*. Gainera, hautaketa prozesuan gertatzen zen bezala, erdarazko hedabide bakarra ere ez zaie bikaintasunaren adierazle horietan guztietan euskarazkoei gailendu. Horrenbestez, informazioaren bospasei kazetaritza galderak (*nork, zer, noiz, non, zergatik edota zelan*) *Berriak* baino hobeto erantzuten dituzten *El Diario Vascok* eta *Diario de Navarra* euskarazko egunkariak baino ikuspegi-kopuru gutxiago agertzen dituzte. Beraz, informazio-elementu gehigarrietan bakarrik azaltzen du *El Diario Vascoren* eta *El Correoren* nagusitasunak *Berriarekiko* alde handia, infografiei dagokiela oro har.

Ondorioz, *euskarazko hedabideetako albisteen kalitatea erdarazkoen parekoa ez ezik, zenbaitetan bikainagoa ere badela egiaztatu dugu*. Izan ere, erdarazko hedabideek albiste-agentziekiko mendekotasun handiagoa agertu dute. Euskarak, hortaz, kazetaritza-ekimenari eusteko baliabideak garatu ditu, mendekotasun hori apalduz. Gainera, euskarazko kazetaritzaren gabezia endemikotzat har zitezkeen adierazleetan nagusitu dira euskarazko hedabideak, hau da, informazioaren lanketan.

Euskarazko kazetaritzaren berezko ereduaren ezaugarriak

Euskarazko kazetaritza bera aztertzeko, zabalkunderik handiena duten hiru hedabideez gainera, *Euskadi Irratia* EAEz

gaindiko tokiko euskarazko irratiekin ere alderatu dugu. Bi alderaketetatik zenbait ondorio eratorri da. Alde batetik, euskarazko hiru hedabideen konbergentziako albisteak hiru bikaintasun adierazletan nabarmentzen dira. Lehenengo eta behin, informazioak agertzen duen *adierazgarritasunak* gizaritari ekarriko dizkion ondorioak azpimarratzen ditu. Horrenbestez, Euskarazko Komunikazio-Esparruko albisteak esanguratsuagoak izaten dira, hau da, ez dira albiste arinak (istripuak, natur hondamendiak, elurteak zein beroaldiak). Bigarrenik, *albisteen titulua bikaina* izaten da, informazioa laburbiltzen duelako, eta ez horren alde bat bakarrik nabarmendu edo engainura eramanez. Hirugarrenik, *albisteez azaltzen duten ikuspegi-kopurua ohikoa baino altuagoa* izaten da.

Bestetik, *EAEz gaindiko tokiko euskarazko irratia Euskadi Irratiari* bi kalitate adierazletan, batik bat, nagusitu zaizkio: informazioaren jatorrian eta osotasunean. Alde batetik, tokiko irratiek (*Euskal Irratiak*, *Euskal Irratiek* eta *France Bleuko Euskarazko Emankizunak*) *Euskadi Irratiak* baino *informazioaren jatorri argiagoa* ematen dute. Are gehiago, haien aldea bikoitza izan zen. Horrenbestez, informazio beraren berri ematean, tokiko irratien albisteekin bat zetozen berrien erdian *Euskadi Irratiak* ez zuen azaldu zer bidetatik jasozuen informazio hori. Beraz, tokiko irratien informazioa bi aldiz gardenagoa izan zen. Bestetik, albisteen osotasunari dagokiola, tokiko irratia *Euskadi Irratiari* alde handiz nagusitu zaizkio *kazetaritzaren oinarrizko bospasei galderei* (*nork, zer, noiz, non, zergatik* edota *zelan*) *erantzuterakoan*. Are gehiago, *Euskal Irratiak* eta *Euskal Irratiek* *EAEko irratia* publikoak baino *kazetaritza-galderen zazpi erantzunak* (aurreko seiak eta *nondik*) agertzen zituzten albiste gehiago aire-ratu zituzten, berri bera ematean. Ondorioz, tokiko irratiek honakoa egiaztatu dute: zenbat eta tokikoago, orduan eta kazetaritza-jardura bikainagoa garatzen dute hedabideok.

Gainera, hedabideek informatiboki asebetu gura duten erdidegoarekin erakusten duten loturari erreparatu, euskarazko hedabideek euskal gizaritearekiko atxikimendu txikia

erakutsi dute. Izan ere, hedabideek zabaltzen duten informazioarekiko jarrera neutrala agertzen dute. Hedabideon trataera neutroa izan duten albisteak ia guztiak izan dira: %99,12, *Euskadi Irratian*; %95,85, *ETB1en*; eta %88,13, *Berrian*. Ildo horretatik, hedabide publikoek jarrera kritikorik txikiena azaldu dute. *Euskadi Irratiak* gaitzespen tonua indarkeriari buruzko berri gutxi batzuekin erabili duen bitartean, *ETB1ek* kirol albisteekin baino ez ditu aldeko eta aurkako jarrerak azaldu. *Bi hedabide publikoen jarrera kritiko hori Euskal Herritik kanpo sortutako albisteetan gauzatu da. Berriak*, ordea, jarrera kritikoagoa agertu du eta euskal kultura zein giza eskubideak defendatzeko (besteak beste, tortura gaitzesteko, emakumeen ikusgarritasuna aldarrikatzeko) erabili du. Euskarazko hedabide publikoak ez bezala, *Berria* bertako informazioan kritikoagoa azaldu da. Horrenbestez, *Berriak* berezko irakurketa plazaratzea badu. Gainera, euskarazko hedabide publikoak Euskal Heritik kanpoko edukiekin kritikoen azaltzen diren legez, albiste-agentziek hautatutako berriak izaten dira batik bat. Hortaz, *Euskadi Irratiak* eta *ETB1ek* beste hizkuntza erkidegoetako albisten berezko ikuskera zabaltzen dute; ez, ordea, bertan sortutako berriena. Ondorioz, euskarazko hedabide publikoek asebeste gura duten gizarteak esku-hartzerik ez duen eremuetako albisteak interpretatzen dituzte, haien sorrera-helburuetan zehaztutako aginduak desnaturalizatuz.

Ondorioak

Ikerketa abiatu zuten hipotesi eta iker-galderei erantzunez, euskarazko albisten kalitateari buruzko lanak lau ondorio nagusi plazaratu ditu. Lehenengo eta behin, euskarazko hedabideek gizartean parte hartzeko gakoak eskaintzea dute eginkizun nagusi, baina horikeria prozesuak eta irizpideen gainbeherak kazetaritza lasterra (*fast journalism*) eragin dute, nazioarteko hedabideek azaldu duten joera bera, alegia.

Bigarrenez, euskarazko hedabideek zabalitzen duten erreallitateak euskalduntasuna egituratzen du. Hortaz, komunikazio-proiektuen sorrera helburuek horrela jasotzeaz gain, hedabideak martxan ipini ziren sasoian xede horretatik gertuen zegoen kazetaritza-jarduera ere gauzatu zuten. Kazetaritza lasterraren ondorioz, baina, euskaratik sortutako albistearen eremua gero eta txikiagoa da.

Hirugarrenez, Euskadi Irratia, ETB1 *eta* Euskaldunon Egunkaria / Berria *hedabideetako albistearen kalitatea, oro har, erdarazko hedabideetako berrien parekoa da*. Horrenbestez, ahulezia bertsuak agertzen dituzte. Hala ere, erdarazko hedabideen bikaintasunaren gainbehera nazioarteko kazetaritza-jarduerarekin bat datorrela ulertzen da. Euskarazko hedabideen kalitatearen gainbehera, ordea, hizkuntza jakin hori erabiltzeari leporatzen diote, berezko gabezia balitz bezala.

Azkenik, euskarazko hedabideen arteko aniztasunak berezko kazetaritza-eredua sortzea ekarri ote duen ebazterik ez dugu izan. Hala ere, Euskarazko Komunikazio-Esparrua badela egiaztatzen duten ezaugarriak agertu dituzte. Are gehiago, euskarazko hedabideetan duen eginkizun komunikatiboa zenbat eta autozentratuagoa izan, orduan eta zabalagoa da Euskarazko Komunikazio-Esparrua bera. Izan ere, Komunikazio-Esparruak eginkizun bikoitza du: alde batetik, hedabideek euskaratik hemengo eta kanpoko erreallitatea azaltzea, eta, bestetik, erreallitate horretan euskaraz eragiteko eremua aurkeztea.

Horrenbestez, euskarazko hedabideek, nazioartekoen antzera, kazetaritza lasterreko zantzuak (*fast journalism*) agertu dituzte: alde batetik, horikeria joerak albistearen aniztasunaren murrizketa ekarri du, eta, bestetik, berri-hornitzaileekiko mendekotasunak kazetaritza-jarduera osoa baldintzatu du.

Aurrera begirako erronkak

Hiru hedabideek Euskarazko Komunikazio-Esparrua sortzeko eremua zehazten badute ere, erdarazko kazetaritzak

abiatutako horikeriari heltzen dioten neurrian, kazetaritza lasterraren ezaugarriak ere barneratu dituzte. Dena den, albiste arinek ikus-entzule eta irakurle berriak erakartzeko balio dute, istripuek batez ere. Euskarazko hedabideek al-bait anitzen izan behar dutenez, haien hartzaille potentzialen kopurua erdarazkoena baino urriagoa delako, albiste arin horien trataera profesionalean dago gakoa.

Azken batean, berri-agentziek zabalduetako albiste arinen trataera informatibo nagia Euskal Herrian bertan sortutako albisteak ordezkatu ditu. Azken horien lanketa prozesuari ere kazetaritza lasterreko ezaugarriak nahastuko balizkio, euskarazko kazetaritzaren gainbehera ekarriko luke. Horregatik, aurrera begirako estrategiak bi jomuga izan behar ditu: bertako albisteak ugaritzea eta Euskal Herritik kanpoko berrien lanketa prozesuan hedabideon autonomia handitzea.

Tokiko albisten irakurketa nazionala

Euskarazko hiru hedabideen sorrera helburuek euskal errealitatearen berri ematea jasotzen dute. Aldiz, erdaretatik sortutako albiste-agentzien merkatu-logikak Euskarazko Komunikazio-Esparruaren edukiak kaltetu ditu, herritarren parte-hartze soziala bultzatzeko gakorik ez baitute eskaini. Izan ere, atzerriko agentziek asebate behar duten merkatua- ren ezaugarriak ez datoz euskarazko hedabideetako hartzai- leen informazio-premiekin bat. Hala ere, euskarazko heda- bideok Espainiako eta AEBetako edukiak sail guztietara he- datu dituzte. Horregatik, erdarazko hedabideekiko konber- gentzia areagotu dute. Alde batetik, *Egunkariaren* sorrerare- kin bat, euskarazko hedabideek Espainiako albisteetatik as- katzeko informazio-ereduak garatu bazituzten ere, hogei ur- te eta gero, hiru hedabideak berriro Espainiako edukien mende agertzen dira. Bestetik, AEBetako informazioaren mendekotasun berria garatu dute. Bi ezaugarriek globaliza- zioaren norabide bakarra egiaztatu dute: *AEBetatik zabal- dutako informazioari Espainiako kultur ereduak egiten dion*

interpretazioa inportatzen dute euskarazko hedabideek. Ondorioz, euskarazkoen baterakidetasuna ere desnaturalizatu egin dute. Esaterako, *ETB1* eta *Radio Euskadi* bat etorri diren kultur albisteak AEBetako telebista-saioen ingurukoak izan dira. Hiru hedabideak zenbait albisteren hautaketan bat etorri arren, horiek dagoeneko ez dira euskaratik abiatu, euskarazko hedabideetara hedatutako Espainiako eta AEBetako eduki berdintzaileak baitira. Aldiz, bertako albisteen irakurketa euskaldun zabala *gure errealitatearen araberrako informazio-eredua* asetzeko giltza izan daiteke. Ikerketak egiaztatu duen bezala, tokiko albisteek euskarazko hedabideetako informazio-ereduari ezaugarri bateratzailea aintzatesten diote, baina aldi berean hiru hedabideetako nortasuna garatzen ahalbidetzen dute.

Euskarazko Komunikazio-Esparrua autozentratua ez den neurrian, horren tamaina gero eta txikiagoa da. Euskarazko hedabideek albisteak euskaraz eman arren, horiek azaltzen duten errealitatean euskaraz eragiteko eremurik aurkezten ez badute, euskarazko komunikazioa norabide bakarrekoa da. Are gehiago, *herritarren parte-hartze soziala erdaraz gauzatzera bultzatzen duten albisteak* biderkatzean, hedabideek Euskarazko Komunikazio-Esparrua murrizten dute.

Euskarazko hedabideen arteko aniztasunak, gainera, *euskaratik sortutako pluraltasuna islatzeko* abagunea du. Hurbileko eremu horretan euskarazko hedabideak erdarazkoekiko dibergenteak direnez, haien nortasun propioari eutsi ahal izango liokeen arloa da bertakotasuna. Bide horrek euskal nortasun anitz sortzeko eta islatzeko ildoak seinalatuko luke. Horretarako, gertuko albisteen irakurketa euskaldun zabala garatu beharko lukete euskarazko hedabideek. Beste era batera esanda, *tokiko albisteen irakurketa nazionalak Euskal Herria informatiboki egituratuko luke.* Azken batean, egitura politikorik sortzea ez dago hedabideon esku. Haien eginkizuna garen errealitatea ulertzeko eta horretan eragiteko informazio-tresnak ematea da. Horretarako, euskal nortasun anitz islatzeko gaitasuna berenganatzea funtsezkoa da.

Kultur nortasuna islatzen duten hiru sailetan tokiko albisteak ezinbestekoak dira, hala nola: Gizartea, Kultura eta Kirolak. Lehenengo eta behin, Gizarte sailak bertako jendarteari eragiten dioten gaiak aurkezten ditu. Herritarrek gizarte egituran parte har dezaten bultzatzeko atala da. Euskarazko hedabideek euskal errealitatearen berri ematea helburu izanik, euskal gizartean parte hartzen duten eragileak gure errealitatearen albiste-iturri naturalak dira, zeren eta haiek sortzen dituzten eztabaidak herritarrek euskal gizartean parte hartzeko esparruak dira. Bigarrenik, Kultura sailak bertako edukia alboratzean ez du kanpoko kultura-eredurik ekarri, bertako akulturazioa eragin baizik. Gainera, kultur albisteak hirietako ekitaldietara lotzeak euskal kulturaren etengabeko birsortzearen berri ez ematea dakar. Tokikotasunaren irakurketa nazionalari esker, hedabideetan azaltzen ez diren euskal lurraldeek ere agerpena izango lukete: Lapurdin, Baxenabarren zein Zuberoan euskal kultura sortu eta ulertzeko zenbait adiera garatzen delako. Are gehiago, Arabak euskal hedabideetan isla izango luke. Ildo beretik, bertako kulturaren hobespenak ez du kanpoko edukirik baztertzen, munduko kulturetara gerturatzeko bidea ere izan daitekeelako: gurean bertan dauden zenbait kultur erkidegoren berri emateko ere, adibidez. Hirugarrenik, estatuen muga administratiiboak aisialdiaren bitartez barneratzeko tresna eraginkor bihurtu dituzte kirol txapelketak. Bertakotasunak gertuko kirolariekiko begikotasuna areagotuko luke: euskarak herri egiten gaituen gizarteko kidesasuna, hain zuzen.

Ondorioz, horikeriak baztertu dituen euskal edukiak bermatzeko aniztasuna neurri egokia litzateke. Tokiko albisteen irakurketa nazionalak gai guztiak, protagonista denak eta sorterri oro berma ditzake, hau da, eduki askotarikoak sor ditzake. Hedabideen jardunak haien informazio-helburuetatik urrundu dituenean, aniztasunaren oreka joera horien muga izan daiteke. Esaterako, protagonistarik agertzen ez duten albiste arinei edo politikariak azaltzen dituzten kultur eta kirol albisteei neurria hartuko lieke denen arteko ore-

kak. Protagonisten aniztasunak gizarte eragileen agerpenaren murrizketa geldituko luke, eta sorterriaren araberako aniztasunak bertako informazioaren garrantzia bermatuko luke. Horregatik, gaien, protagonisten eta sorterrien oreka berez islatze-aniztasunerako gakoa da: zenbait ikus-entzuleren eta irakurleren agerpena bermatzen du eta beste hartzaile potentzialengana heltzeko bidea zabaltzen du. Bertako ikuspegiaren iragazkia albiste asimilatzaileen akulturazioa ez zabaltzeko giltza izan daiteke.

Subiranotasun informatiboa

Bertako informazioaz gain, Euskal Herritik kanpo jazotakoaren berri ere eman behar dute euskarazko hedabideek, Politika eta Ekonomia sailetan batez ere. Horrenbestez, *albiste horiek euskaratzeko ez ezik, euskalduntzeko ere* eskatzen du Euskarazko Komunikazio-Esparru autozentratuak: bertako premiei egokitzen zaien informazioa, hain zuzen.

Euskarazko hedabideen jarduna albiste-agentzien informazio mugatuarekin berezko ez duten erdal eremuan arituz gero, euskalduntasunak kale egingo du, albiste homogeenok areagotuko dituztelako. Euskal ikuspegiak, baina, ez du inolaz ere nazioartekotasuna trabatzen. Horregatik, edozein gaitan bertako ikuskera txertatzeko gai den kazetaritza-jarduerak bere eginkizunetan asmatuko du. Horretarako, *informazio-prozesuan esku-hartzea ezinbestekoa da*. Alde batetik, euskarazko hedabideek albiste-agentzien eta komunikazio-kabinetean mendekotasunetik askatu behar dute haien kazetaritza jarduera. Horretarako, lehenengo eta behin, horiek zabaltzen duten informazioarekiko gardentasuna bermatu behar dute hedabideek. Albiste hori zein bidetatik heldu zaien eta zein albiste-iturrik emandakoa den zehaztean, hedabideon autonomia berbatzen ari dira. Horrela, ez dute ezkutuko informazioen bozgorailu-lanik egingo. Bigarrenik, bertako ikuspegiaren iragazkiak albiste horiek lantzerako eramango ditu hedabideok, kazetaritza lasterrerrako joera gaindituz,

bertako ikuspegiak gertuko informazio-iturriak bilatzeko eskatzen baitu. Horrenbestez, ikuspegi-kopuru altuagoa, askotarikoagoa eta eskusiboa lortuko dute euskarazko hedabideek. Aldi berean, albistea osatzeko informazio-elementu gehiago eta hobeak eskuratuko dituzte.

Bestetik, berri-agentzien mendekotasuna gainditzeaz aparte, *hedabideok berezko kazetaritza-ekimena ere berreskuratu beharko lukete*. Lehenengo eta behin, agentziek igorritako zenbait albiste baztertzeak subiranotasun informatiboa bermatuko luke, hedabideak informatiboki ase nahi duen gizartean eraginik ez dutelako edota informazioa taxuz landuta agertzen ez delako. Gainera, Espainiako EFE eta Frantziako France Press albiste-agentziak estatu horiek diruz babestuak dira. Beraz, albiste-iturri identifikaturik ez dakarten berriak euren horretan ematean, gobernu horien propaganda zabaltzen ari direla ohartu behar dute euskarazko hedabideek.

Kazetaritza-ekimena berreskuratzearen eta informazio-prozesuan esku-hartzearen ondorioz, hedabideok subiranotasun informatiboa bermatuko lukete. Erdaretatik sortzen diren albisteak euskaldunon errealitatera egokitzeke haien iragazki propioak garatuko lituzkete hedabideok. Horrela, *euskarazko hedabideen arteko aniztasunak hainbat nortasun euskaldun isla lezake*, hau da, gizarte euskaldunaren berezko pluraltasuna. Gainera, tokiko albisteen irakurketa nazionala eginez, euskaratik sortutako berriak euskararen eremura zabalduko lirarteke. Beraz, euskarazko hedabideak kazetaritza-jarduera bikaina garatzeko baliabideen jabe badira.¶

1. Tesia 2011ko ekainaren 17an defendatu zen eta Euskal Herriko Unibertsitateak argitaratu berri du (Leioa, 2011). Jaurlaritzaren ikertzaileak trebatzeko diru-laguntza (2006-2010) eta EHUren ikertzaile doktoreak espezializatzeko diru-laguntza (2012) jaso ditu ikerketak.
2. «3. art.: Autonomia Erkidegoaren jabetzapeko gizarte-adierazpideen jardunak honako oinarri-irizpide hauek izango ditu:
 - a) Berriemanketen gauzak direneantxe ikustea, egiatasuna eta alderdi-keriarik eza.
 - b) Berriemanketa eta iritziaren arteko zehazketa eta bereizketa, azken honek adierazten dutenak nor diren hertsiki eskatuz. Merkataritza-berriemanketak erabilkera zehatz eta berezi bera eskatuko du hertsiki.
 - c) Berdintasun-sortarauarekiko, politika, erlijio, gizarte, kultura eta linguistika-aniztasunarekiko begirunea.
 - d) Orotariko interesaren alde, Autonomia-Estatutuan eta Konstituzioan onartutako elkarbizitzaren herri-balioen aldezipen eta sustapena.
 - e) Konstituzioak eta Autonomia-Estatutuak onartzen dituzten eskubi-deekiko begirunea.
 - f) Pertsona ohorearekiko, izen onarekiko begirunea eta, bereziki, urkotasun eta berariazko irudirako eskubidearekikoa.
 - g) Gazteriaren eta haurtzaroaren babesa.
 - h) Kulturaren eta euskararen sustapena, euskara erabiltzearen xedeetarako, oinarrizko egitarau-sortarauak ezarriz, orotariko eskaintza mailan Autonomia Erkidegoan euskaraz irrati-telebistazko emankizunen oreka beharra kontuan izanik» (Euskal Irrati Telebista Herri Erakundea sortzeko maiatzaren 20ko 5/1982 Legea).
3. Prentsan argitaratutakoaren arabera (*Berria*, 2010-05-20: «Gazteak 123.000 entzule ditu eta *Euskadi Irratiak* 107.000, CIESen arabera»).
4. Egunkaria aurrera (www.egunkaria.info) eta Egunkaria auzia (www.berria.info/egunkaria). Azken bisita: 2012-02-22.
5. *Berria*, 2008-07-16: «Ez dago apustu estrategikorik?».

Bibliografia

- Agirre, Lorea (2004): *Gezurra ari du*, Andoain: Zenbait argitaletxe.
- Alkorta, Lierni; Zuberogoitia, Aitor (2009): *Masa-komunikaziotik informazioaren gizartera*, Bilbo: UEU.
- Arana, Edorta (1995): *Gizarte eta nazio errepresentazioa telebista-albistegietan: Euskal Herria 'Teleberri', 'Telenavarra' eta 'Telenorte' albistegietan*, Bilbo: UEU.
- Arana, Edorta (2004): *Programaziogintza irratitelebistan*, Bilbo: UEU.
- Arrieta, Mikel; Basterretxea, Jose Inazio; Gonzalez Gorosarri, Maria; Gutierrez Paz, Arantza; Ramirez de la Piscina, Txema; Torregarai, Idoia; Urkiza, Ana; Zuberogoitia, Aitor (2005): *Kazetaritza euskaraz. Oraina eta ge-roa*, Leioa: EHU.
- Aztiker (2008): «*Berriako irakurleen soslaia*» (Berria Taldeko Komunikazio Sailak egileari emana).
- Basterretxea, Jose Inazio; Zuberogoitia, Aitor (2005): «Euskarazko Komunikazio-Esparrua», in Mikel Arrieta et al. (2005): 29-42.
- Berria (2008-07-16): «Ez dago apustu estrategikorik?» (<http://paperekoa.berria.info/iritzia/2008-07-16/006/009/.htm>, azken bisita: 2012-02-22).
- Berria (2010-05-20): «Gazteak 123.000 entzule ditu eta Euskadi Irratiak 107.000, CIESen arabera» (http://paperekoa.berria.info/agenda/2010-05-20/037/004/gazteak_123000_entzule_ditu_eta_euskadi_irratiak_107000_ciesen_arabera.htm, azken bisita: 2012-02-22).
- CIES (2008): «*Euskadi Irratiako entzuleen soslaia*» (EiTBko Ikerketa eta Audientzia Sailak egileari emana).
- Euskal Irrati Telebista Herri Erakundea sortzeko maiatzaren 20ko 5/1982 Legea (www.euskadi.net/bopv2/datos/1982/06/8200684a.pdf, azken bisita: 2012-02-22).
- Garmendia, Elixabete (2005): «Euskal kazetari modernoaren pausajea: ukapenetik izatera», in Mikel Arrieta et al. (2005): 13-28.
- Gripsrud, Jostein (2000): «Tabloidization, Popular Journalism, and Democracy», in Colin Sparks et al. (arg.) (2000), 285-300.
- Gutierrez Paz, Arantza (2002): *Euskal irratigintzaren historia*, Bilbo: UEU.
- Köster, Jens; Wolling, Jens (2006): «Nachrichtenqualität im internationalen Vergleich: Operationalisierungen und empirische Ergebnisse», in Siegfried Weischenberg et al. (arg.) (2006), 75-94.
- Lasagni, Maria Cristina; Richeri, Giuseppe (2006): *Televisión y calidad. El debate internacional*, Buenos Aires: La Crujía.
- Martín Sabarís, Rosa M. (1999): *La organización informativa y los procesos de producción de la noticia: La información diaria en 'Euskal Telebista'*, Leioa: EHU, doktorego tesia.
- Maurer, Torsten; Trebbe, Joachim (2006): «Fernsehqualität aus der Perspektive des Rundfunkprogrammrechts», in Siegfried Weischenberg et al. (arg.) (2006), 37-52.
- McQuail, Denis (1992): *Media Performance: Mass Communication and the Public Interest*, Londres: Sage.

- Oronos, Michel; Etchezaharreta, Lucien; Arbelbide, Xipri (2008): *Le mouvement culturel basque (1951-2001). Presse écrite, radio, télévision*, Donostia: Elkar.
- Otermin, Jose Mari; Diez Unzueta, Jose Ramon (2006): *EiTB 1982-2007. Hegaldi-kronika*, Iurreta: EiTB.
- Ramirez de la Piscina, Txema; Agirreazaldegui, Teresa; Ibarra, Pedro; Zallo, Ramón (2010): *'Egunkaria'. Amets baten egia*, Donostia: Ttarttalo eta Berria.
- Rössler, Patrick (2006): «'Erst mal sehen, was die anderen machen.' Vielfalt als Qualitätsmerkmal vs. mediale Koorientierung im journalistischen Alltag», in Siegfried Weischenberg et al. (arg.) (2006), 223-244.
- Schirmer, Stefan (2001): *Die Titelseiten-Aufmacher der BILD-Zeitung im Wandel: Eine Inhaltsanalyse unter Berücksichtigung von Merkmalen journalistischer Qualität*, Munich: Reinhard Fischer.
- SEI [Euskal Soziolinguistika Institutua Sortzen] (2004): *Euskararen eremu geografikoko hedabideetako esparruan adierazleak lantzea eta datuak jasotzea adierazle-sistema antolatzeke eta elikatzeke*, Andoain: Soziolinguistika Klusterra.
- Sofres (2008): «*ETB1*eko ikusleen soslaia» (EiTBko Ikerketa eta Audientzia Sailak egileari emana).
- Sparks, Colin; Tulloch, John (arg.) (2000): *Tabloid Tales. Global Debates over Media Standards*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Tubia, Iker (2009): *Euskarazko hedabideak Iruñerrian* (http://kotalaia.files.wordpress.com/2009/05/euskarazko_hedabideak_irunerrian_iker_tubia.pdf, azken bisita: 2010-12-08).
- Urteaga, Eguzki (2005): *Les médias en Pays Basque. Histoire d'une mutation*, Paris: Mare & Martin.
- Weischenberg, Siegfried; Loosen, Wiebke; Beuthner, Michael (arg.) (2006): *Medien-Qualitäten: Öffentliche Kommunikation zwischen ökonomischem Kalkül und Sozialverantwortung*, Konstantza: UVK.
- Zalakain, Jexuxmari (1992): *Euskal prentsa herri proiektua da*, Leioa: EHU, doktorego tesia.
- Zalakain, Jexuxmari (1993): *Joxemiren uzta. Euskal prentsa herri proiektua da*, Tafalla: Txalaparta.
- Zalakain, Jexuxmari (2003): «Egunkaria itxi dute, baina proiektua bizirik dago», *Uztaro* 45, 29-69.
- Zupiria, Bingen (2005): «XXI. mendeko EiTB: jomuga berriak», in Mikel Arrieta eta al. (2005), 217-230.

Sareko balibideak

Egunkaria aurrera (www.egunkaria.info). Azken bisita: 2012-02-22.

Egunkaria auzia (www.berria.info/egunkaria). Azken bisita: 2012-02-22.